

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

De Ivstitia Et Ivre ceterisq[ue] Virtutibus Cardinalibus

Lessius, Leonardus

Antverpiæ, 1632

8 Quid sit liberalitas, & quæ vitia ei opposita.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72459](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72459)

tione communionis in eruditione: inter confanguineos; ratione communionis sanguinis: inter Religiosos; ratione societatis vitæ religiosa: inter Deum & hominem; ratione communionis bonorum supernaturalium, & maximè ratione communionis gloriæ, quam præstolamur in cælo, qua Deo erimus simillimi. Interdum communio est causa inimicitiae, non per se, sed quia impedit bonum alterius. Sic figulus figulum odit, & faber fabrum, iuxta Hesiodum. Denique quando communicatio ad nimis multos se extendit, laxior fit amicitia, & facilè euanescit: sic communio religionis Christianæ, quæ olim, cum pauciores essent Christiani, erat vinculum arctissimæ amicitiae, postea cæpta est negligi, tamquam ad amicitiam, sine alio magis particulari nexu, insufficientis. Sed de his plura in tractatu de charitate, & apud Aristot. 8. Ethic.

At *affabilitas* non requirit talem communionem; neque idèò benignè cum alio tractat, quòd illi sit amicus, aut ei benè velit; sed quia ita congruit ad vitam socialem.

50
Obiectum materiale.

Obiectum igitur materiale *affabilitatis* est tota conuersatio hominis cum proximo, consistens in colloquio, conuictu, & actionibus, quibus cum illo tractamus. Hæc omnia nititur affabilitas ita moderari, vt proximo nostra consuetudo grata sit & delectabilis; (seruata tamen decori ratione) idque idèò quia hoc debitum est, non quidem ex parte proximi, quasi ipse aliquo beneficio id meruerit, vel ad hoc aliquod ius habeat, (quomodo aliquod est debitum parentibus, Principibus, Superioribus, benefactoribus;) sed ex parte nostra, quia naturæ socialis sumus, & sine hac moderatione non sumus benè idonei ad vitam socialem. sicut dicere *veritatem* extra tractatus & alia negotia, in quibus haud magni interest nosse sic an sic res habeat, debitum est non ex parte proximi, cui loquimur; sed ex parte nostra, vt dictum est supra dub. 6. Itaque hoc *debitum* solum est morale, seu ex honestate virtutis; & minus quàm debitum gratitudinis, vel obseruantiae.

Formale.

Vnde pater, *obiectum formale*, seu rationem obiectiuam huius virtutis esse attemperationem nostræ conuersationis cum proximo, quia ita fit ei accommodata secundum normam rationis, vt ei sit grata, idque quia hoc debitum vitæ socialis. hanc enim attemperationem hæc virtus in ipsa conuersatione tamquam in proxima materia intendit & procurat. Huic tamen virtuti non repugnat, si interdum seuerius cum illo agamus, quando res postulat; non enim omni tempore tenemur nos affabiles cuius offerenti præstare; sed quando culpa illius vel iusta ratio aliud non postulat.

Obiectum cui est proximus; huic debemus affabilitatem, quia nos & ipse ad vitam socialem & amicitiam apti sumus.

51
Vitia opposita.

Dupliciter in hanc virtutem peccatur, excessu delectandi, & defectu: id est, *blanditia* & *morositate*. quidam enim nimium student in conuictu esse blandi & placidi: vnde in omnibus se accommodant aliis, omnia probant, omnia laudant: qui si id faciunt vtilitatis causa, vocantur *adulatores*, Aristoteli *κολακτες*, quibus Principes sæpè oblecti, magnarum aularum magna pestis. Si solum vt placeant, vocantur *blandi*, Aristoteli *ἀπακοι*, à studio placendi. Alij nimis parum curant placere, sed vbique sunt difficiles, vbique contradictores, nusquam se accommodant: hi vocantur *morosi* & asperi, Ari-

Adulatores.

Blandi.

Morosi.

stoteli *δυσκολοι* & *δυσέπειδες*, genus hominum parum ad societatem & amicitiam idoneum, sunt tamen in hoc varij gradus; alij enim plus, alij minus hoc absinthio morum sunt imbuti. D. Thomas hoc vitium vocat *litigium*, ex antiqua versione; pròni enim sunt homines morosi ad contradicendum, & consequenter ad litigium: quam ob causam Aristoteles vocat eos *δυσέπειδες*, id est, *contentiosos*, vel *pugnaces in contentionibus*.

Adulatio per se est solum peccatum veniale, quia est tantum excessus in studio placendi & oblectandi in communi congressu. potest tamen esse peccatum mortale trifariam, vt docet diuisus Thomas qu. 115. art. 2. Primò, Ratione materiæ; si laudes alicuius peccatum, præsertim mortiferum; iuxta illud, *Laudatur peccator in desideris anime sue, & iniquus benedicitur*. Et Isaia 5. *Va qui dicitis malum bonum, & bonum malum; vt cum quis laudatur à constantia in hæresi, à rebellionem, &c.* Sic plerumque adulatores vitia nominibus virtutum tamquam fucò honestant & laudant: de quo pulchrè D. Basilius in illud Psal. 61. *Cucurri in siti*. Secundo, Ratione finis; si adulèris vt noceas; vt ad libidines pertrahas, &c. Tertio, Ratione effectus; vt cum per adulationem præbetur occasio alicuius grauis peccati, etiam præter intentionem: nihil enim est quod tam facilè mentem hominis corumpat, quàm adulatio; teste Hieronymo epist. ad Celantiam. vide plura de hoc vitio apud D. Antoninum par. 2. tit. 10. cap. 2. §. 2.

52
Quale peccatum adulatio.

Morositas etiam, seu litigium per se est solum peccatum veniale; quia tantum adfert proximo nonnullam molestiam & tædium in congressibus; quæ res non censetur grauis aut contra charitatem; nec euertit vitam socialem, etsi ei non nihil incommodet, eamque minus suauem reddat. est tamen deterior quàm adulatio, si vtrumque præcisè & per se spectetur; nam peius est esse molestum in congressibus, quàm non nihil excedere blanditiis: illud enim longius abest ab officio huius virtutis; cuius est delectabilem efficere nostram consuetudinem. ratione tamen finis, vel materiæ, vel effectus consequentis, adulatio ordinariè est multò deterior: vnde magis ab adulatoribus, quàm ab asperis ingenijs cauendum, vt etiam insinuat Propheta Psal. 140. *Corripit me iustus in misericordia, & increpabit me: oleum autem peccatoris non impinguet caput meum*.

53
Quale morositas & litigium.

DUBITATIO VIII.

Quid sit liberalitas, & quæ vitia ei opposita.

D. Thomas quest. 117. 118. 119.

Liberalitas, Aristoteli in *distributivis*, est virtus, quæ moderatur amorem pecuniæ, & reddit nos faciles & promptos ad eas expendendas quando ratio dicat: vt rectè docet D. Thomas quest. 117. ar. 1. 2. & 3. ex Aristotele lib. 4. Ethic. cap. 1. *Pecuniam* vocamus non solum nummos, sed omnia, quorum pretium pecunia metitur, vt Aristoteles ibidem ait: cum enim cupiditas pecuniæ & diuitiarum in hominibus admodum sit vehemens, & grauia inducat incommoda, (omnium enim malorum radix est cupiditas, teste Apostolo) oportuit esse aliquam virtutem, quæ hanc cupiditatem

54
Quid liberalitas.

Pecunia.

Circa quid
versetur &
quomodo.

moderaretur: hanc vocamus liberalitatem.

Itaque liberalitas immediate versatur circa aestimationem & affectum diuitiarum, utriusque modum imponendo, & faciendo eas aestimari & amari in suo gradu, non supra, nec infra; mediate circa earum usum: idque dupliciter. Primo, Tollendo impedimentum reclusus, hoc ipso enim quo temperat amorem earum, promptiores nos reddit ad eas erogandas, quando cumque casus inciderit quo id iudicetur conueniens: nimius enim earum amor & cupiditas promptam erogationem impediēbat. Secundo, Inclinando directē ad earum largitionem, vel potius ad certum in largiendo modum. Liberales enim maximē ex eo vocantur, quod libenter & hilariter de rebus suis largiantur aliis: idque non quia hi egent, hoc enim est misericordia; nec quia amici, hoc enim amicitia; neque ob beneficia, quia hoc gratitudinis: nec intuitu compensationis, quia hoc amoris concupiscentia, qui maximē repugnat liberalitati: sed quia hic modus largiendi, in vita politica & sociali decet hominē, & consentaneus est eius affectui & habitui. Itaque inclinatur propriē in modū qui in largiendo seruandus est, quatenus hic congruit illius affectui, siue vt effectus illius, siue vt signum; & vitæ sociali.

55 Ex quibus patet Primo, Hanc virtutem, esse magni momenti, quod ad primarium eius officium attinet: nam res est summē vilis & necessaria in hac vita, cupiditatem diuitiarum esse compressam, & secundum rationis regulam temperatam. & hoc munus potest habere in omnibus, etiam pauperibus, imō in nullis magis, quā in iis qui voluntariē pauperes sunt, qui minimē cupiditate diuitiarum tenentur: quamuis in his aliquid maius sit quā liberalitas vulgaris: quia est diuitiarum contemptus & fuga, propter amorem bonorum caelestium & Christi imitationem: qui est gradus heroicus liberalitatis.

Secundarium officium, scilicet largitio & modus debitus in ea seruandus, quatenus præcise declarant hunc moderatum affectum & quamdam vilipensionem diuitiarum, est minoris momenti; etiam per hanc liberalitas se maximē ostendat: nec omnibus conuenit; cum non omnes habeant quæ largiantur.

56 Porro ad illam moderationem cupiditatis diuitiarum considerandum est Primo, Quid ipsæ sint in se, quā viles, quā exiguæ, quā incertæ & instabiles. Secundo, Ad quid valeant; nimirum ad fastum, ad oblectationes sensuum, & ad omnem mali licentiam. Tertio, Quantas curas & molestias secum trahant. Quarto, Quā paucis natura contenta, & quā multa illi superflua. Quinto, Denique melius & honestius esse dare, quā accipere.

57 Patet Secundo, Obiectum materiale & immediatum huius virtutis, seu materiam proximam esse cupiditatem pecunie: huic enim cupiditati modum imponere, est primarius finis huius virtutis, & consequenter modus ille est obiectum formale. mediatum est erogatio pecunie: nam & huic modum imponere debet, vt libenter, hilariter & copiose, prout ratio decori in vita ciuili postulat, fiat. vt tamen erogatio sit materia seu obiectum liberalitatis, debent adesse circumstantiæ illæ, cum quibus ipsa secundum substantiam suam honeste fieri possit, alioquin circa illam non erit liberalitas, (cuius materia debet esse honesta) sed profu-

sio. Hæc autem erogatio, quia tendit in alium, estque quodammodo debita ex honestate huius virtutis, vt per eam affectus internus se prodar, facit vt hæc virtus ex parte sit similis iustitiæ, & numeretur inter eas, quæ iustitiæ dicuntur annexæ. materia remotissima huius virtutis est pecunia: circa huius enim largitionem & usum versatur. quæ intellige non de ingenti summa; hæc enim ad magnificentiam pertinet, vt infra lib. 3. cap. 2. dub. 4. dicitur, sed de mediocri & ordinaria.

Petes, Vtrum in Deo sit propriē liberalitas.

Respond. Si liberalitas accipiatur pro virtute moderatē cupiditatem diuitiarum, sic in Deo non est liberalitas, nisi metaphoricē, sicut nec ira: sed quia hoc nomen propriē & magis ordinariē accipi solet pro affectu ad promptē, copiosē & absque intuitu compensationis de rebus suis erogandum aliis, siue interueniat cupiditatis moderatio, siue non; ideo absolutē dicendum est in Deo propriē esse liberalitatem, & quidem maximam; sicut & beneficia ipsius maxima sunt & propitissimē beneficia; quorum collatio est actus liberalitatis. ipse enim est propensissimus ad erogandum; & quidem hilariter, copiosē, & merē gratis, idque quia decet ipsius benignitatem & beneficam naturam.

Liberalitati opponuntur duo vitia, auaritia & profusio. Auaritia (quæ ἀραξ ἀρεστία Aristoteli vocatur; quia res illibera & homine maximē indigna) excedit in aestimatione & amore diuitiarum, & consequenter in illis nimium retinendis, vel nimio studio quærendis, vel per quæuis media, vt per fas & nefas: vnde apud Græcos etiam dicitur ἀραξία, à studio plus habendi. opponitur tamen liberalitati per defectum; quia deficit in erogando; non enim erogatur quando ratio postulat: ab erogatione autem potissimum liberalitas appellatur.

Hoc vitium etsi per se sit solum peccatum veniale, vt pote inordinatus amor diuitiarum; tamen est valde periculosum. facile enim hic amor ita crescit, vt propter diuitias homo parvipendat præcepta diuina, paratus quiduis ad eas assequendas patrare. vnde crebrō & grauissimē reprehenditur in Scripturis: Ecclesiastici 10. Auaro nihil est sceleratius: nimirū quia paratus est quamuis iniuriam facere propter diuitias, vt ex verbu præcedente patet: deinde statim additur: Nihil est iniquius quā amare pecuniam: hic enim & animam suam venalem habet: quoniam in vita sua protecit intima sua. Ad Ephes. 5. Apostolus dicit auaritiā esse idololatriam, quia auarus auro afficitur præ Deo, omnia paratus propter aurum agere & pati. 1. ad Timoth. 6. Qui volunt diuites fieri, incurrunt in tentationem & in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia & nocua, quæ mergunt homines in interitum, & perditionem. radix enim omnium malorum est cupiditas. nimirum quia nullum est malum, ad quod cupiditas diuitiarum aliquando non impellat.

Vnde merito auaritia inter peccata capitalia numeratur, quæ sunt veluti fontes & radices multorum aliorum. Hinc Greg. lib. 31. moral. c. 31. septem auaritiæ filias enumerat. De auaritia, inquit, proditio, fraus, fallacia, periuria, inquietudo, violentia, & contra misericordiam obdurationes cordis oriuntur.

Quarum ratio sic breuiter iuxta D. Thomam explicari potest. Auaritia enim excedit in duobus, in retinendo, & in acquirendo. Vt excedit in retinendo, parit filiam obdurationē cordis, claudens viscera sua ad preces pauperis: vt verō in acquirendo, sic in af-

Liberalitas
in gradu
heroico.

56 Considerationes incidentes ad hanc virtutem.

57 Obiectum & materia.

58 An liberalitas in Deo.

59 Vicia opposita. Auaritia.

Est periculosum.

60 Est vitium capitale. Filia auaritia.

in affectu quidem parit inquietudinem & superuacaneas curas, semper in craftinum sollicita. nam vt Ecclesiastica s. dicitur, *Auarius non implebitur pecunia*. In affectu autem interdum impellit vt vim proximo inferas; (vt faciunt fures & raptores) interdum vt dolo utaris, vt sæpe fit in contractibus: qui dolus, si committatur simplici verbo, erit *fallacia*; si additum fuerit iuramentum, erit *perurium*. Si verò committatur in opere, vel id fieri circa rem aliquam, & erit *fraus*; vel contra personam, & dicitur *proditio*. Ex quibus etiam patet, prædictas filias ex auaritia oriri secundum rationem causæ finalis: impellit enim auaritia ad ista peccata, sicut intentio ad electionem. omnia enim ista sunt ex inordinato affectu pecuniæ vel retinendæ, vel acquirendæ: vnde cum in moralibus finis habeat rationem principij, modus iste nascendi propriè est moralis.

Quale peccatum.
Aduerte tamen, et si hoc vitium dicatur capitale, non tamen idcirco putandum semper esse mortiferum; sed tunc solum, cum propter diuitias consequendas, vel retinendas, paratus fuerit aliquod præceptum obligans sub mortali, violare.

61 *Profusio.*
Profusio, Aristoteli *avaritia*, aduersatur liberalitati, tum defectu in opibus conferendis, tum excessu in erogandis: prodigus enim dat quibus non oportet, vt histrionibus, adulatoribus; vel plusquam oportet, vt cum magnis expensis facit quæ paruis fieri possunt; vel in res frivolas multa expendit. hoc tamen vitium per se non est nisi veniale, quia homo est dominus suæ pecuniæ, & pecunia ex infimis bonis, estque minus quam auaritia. Primò, Quia est vicinior liberalitati. Secundò, Prodigus est utilis multis; auarus nec sibi nec aliis prodest. Tertiò, Quia facilius emendatur. His accedit, quòd auaritia sit ignominiosior, cum per eam homo se faciat mancipium pecuniæ, rei infimæ: vnde Cicero quodam loco ait, *nihil esse tam angusti tamque parui animi, quam amare pecuniam*.

62 *Aliquando est mortiferum.*
Potest tamen profusio esse peccatum mortale, Primò, Ratione finis, si ad finem referatur in quo est peccatum mortale. Secundò, Ratione effectus; cum quis se reddat impotentem ad soluendâ debitam, vel quando, vt profusè expendat, omittit elemosinas in casu extremæ vel grauis necessitatis. Tertiò, Ratione offensionis proximorum. Quartò, Ratione peculiaris obligationis expendendi superflua in pias causas. sic profusio ex bonis Ecclesiasticis est peccatum mortale. Denique sæpe profusio est causa auaritiæ: qui enim multa profundunt, cum opes non sint ipsis inexhaustæ, coguntur malis artibus, auarique modis aliunde conquirere, vt fomenta vitio profusionis suppeditent. hinc plerumque fit, vt qui sunt in quibusdam profusi, in aliis sint auari, parum vel nihil pauperibus erogando, & iniquè corrogando vt profusionem continuent. Exempla habemus in multis mercatoribus & Nobilibus. vide Aristotelem 4. Ethicorum cap. 1. sub finem.

D V B I T A T I O I X.

Quid sit pietas seu aequitas.

D. Thomas quaest. 120.

63 *Quid sit.*
E *Pietas* est quando aliquid agitur contra verba legis, eò quòd bonum commune, vel ratio virtutis, vel certè ratio maioris boni, id postulet.

cum enim leges vniuersaliter proponantur, & regulæ vniuersales multas patiantur exceptiones; sæpe casus incidunt, in quibus malum esset verba legis sequi; v. g. lex sit, *Depositum esse reddendum*: accedit autem vt quis gladium depositum repetat causa pugnandi cum inimico; non est parendum verbis legis, sed contra faciendum. hoc igitur est officium huius virtutis, quæ Græcis *ἐπιείκεια*, Latinis *aequitas* dici potest. Item lex sit, *Nemo mentia transcendat*: incidit casus, vbi nisi mentia transcendero, hostis urbem capiet: aequitas iubet facere contra verba legis. Idem dicendum de lege ieiunij, audiendi Sacri, confitendi, & aliis innumeris. nec solum in positiuis, sed etiam in naturalibus quibusdam generaliter expressis locum habet, vt rectè Caietanus qu. 120. art. 1. docet; vt, *Non occides*, *Depositum reddes*, &c. Secus si lex naturalis consideretur propriè, nempe cum illis circumstantiis, cum quibus habet legis naturalis rationem: sic enim in omni casu seruanda, tamquam per se iusta & recta. vnde nullam *ἐπιείκεια* admittit. Hac ratione dicitur hæc virtus esse *directiua & correctiua* legum, quando ob suam vniuersalem expressionem deficiunt à recto, vel repugnant maiori bono; quia inclinat vt contra verba legis agatur, idque ob altiore quamdam considerationem. vnde patet, quando quis eximitur per dispensationem à lege, hanc virtutem non habere locum; quia non est opus correctione legis, cum non cesset eius obligatio ob vniuersalitatem.

Iudicium, quo dirigitur hæc virtus, vocatur *Gnome*; sicut iudicium, quo diriguntur ea quæ sunt secundum verba legis, vocatur *synesis*; vt dictum est supra lib. 1. cap. 2. de Prudentia, dub. 3. *Synesis* enim secundum D. Thomam, est iudiciū rectum de rebus agendis, ductum ex consideratione verborum legis & finis proximi, quem lex respicit. v. g. esse hodie mihi ieiunandum, quia Ecclesia præcipit, vel quia caro castiganda, & subijcienda spiritui. quòd si ieiunium grauiter læderet valetudinem; *gnome* ex altioris principij consideratione iudicat verba legis non esse hinc seruanda, sed esse comedendum; nempe ex eo, quòd lædere valetudinem, sit contra charitatem sui, & impediatur obsequium Dei vel proximi; quæ cum sint maioris momenti, quam id quòd legislator in sua lege intendebat, cessat obligatio verborum legis.

Petes, Vtrum aequitas sit vna aliqua virtus?

64 *Respondeo*, Valdè probabile est, non esse vnam virtutem à reliquis distinctam, vel saltem talem virtutem non esse necessariam. ratio est, quia *aequitas* in omni genere legum, & in omni materia virtutum locum habet, & non respicit vnam rationem formalem; (sicut obedientia, quæ vbique inuenitur debitum præcepti; & iustitia legalis, quæ debitum ciuis erga Rempublicam) sed diuersas rationes honesti (ob quas à verbis legis recedit) in diuersis materijs, imò in diuersis casibus circa eandem legem inuenitur: quod ex prædictis exemplis est percipiendum. nam legem illam de manibus non transiliendis, non seruat hoste imminente, ex affectu boni communis: depositum negat, ex affectu iustitiæ vel charitatis proximi: legem ieiunij non seruat, ex affectu charitatis sui, vel proximi, vel obsequij diuini, quod est religionis: aliquando etiam ex affectu iustitiæ erga proximum; vt si non possit aliter reddere debitum vxori, vel soluere creditoribus. Itaque cum virtus speciem contra-

Est directiua legum & correctiua.
64

Gnome eam dirigit.
Synesis alias virtutes.

An sit vna virtus.
65 *Valdè probabile est non esse.*